

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.884.048 у Одеському
державному університеті
внутрішніх справ (65014, м. Одеса,
вул. Успенська, 1)

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата юридичних наук Сірко Вікторії Сергіївни
на дисертацію

**Ладіної Людмили Степанівни «Юридична відповідальність приватного
нотаріуса за адміністративним законодавством України», представлену
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). Крім суто нотаріальної діяльності нотаріуси виконують функції державних реєстраторів, є суб’єктом первинного фінансового моніторингу. Нотаріуси можуть проводити медіацію у порядку, визначеному законом. Тож, нотаріуси відіграють важливу роль у системі правового забезпечення договірних та інших правовідносин з реалізації прав фізичних і юридичних осіб, забезпечуючи їх законність, обґрунтованість та безпеку. Натомість, не може викликати стурбованості наявні порушення у цій сфері з боку самих представників нотаріальної діяльності – приватних нотаріусів. За даними Міністерства юстиції України станом на кінець 2023 року в нашій країні нараховувалося 6 251 нотаріусів, більшу частину яких (86,5%) становлять саме приватні нотаріуси.

На сьогодні аналіз українського законодавства свідчить, що більшість з заходів юридичної відповідальності приватних нотаріусів цілком чи частково становить предмет адміністративно-правового регулювання. Водночас ані правові підстави юридичної відповідальності приватних нотаріусів, ані практика її застосування не має досконалої адміністративно-правової організації.

Слід констатувати, що частина злободенних питань правового статусу та юридичної відповідальності нотаріусів ставали предметом наукової уваги з боку української наукової спільноти. Окремі аспекти розглядалися у наукових працях М. Бондаревої, В. Вдовічена, Л. Вдовіченої, О. Висеканцева, М. Долинської, Н. Ільєвої, С. Ковальчука, О. Коротюк, Р. Майданика, О. Неліна, С. Фурси, К. Чижмарь та деяких інших поважних фахівців у цій царині наукових інтересів. Але, й до тепер наявних наукових здобутків видається не достатньо для остаточного розв'язання усіх проблем, які існують в адміністративно-правовому механізмі реалізації юридичної відповідальності приватних нотаріусів, крім того нові реформи, а також виклики, які продиктовані ускладнення нотаріальної діяльності в умовах війни та тимчасової окупації частини українських територій та торкаються діяльності нотаріусів вимагають постійного моніторингу ситуації та дієвих наукових заходів з удосконалення правового регулювання у зазначеній сфері правовідносин. Наведене обумовлює актуальність обраної тематики і доводить, що комплексне наукове дослідження за такою темою як «Юридична відповідальність приватного нотаріуса за адміністративним законодавством України» є своєчасним навіть в умовах воєнного стану.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тематика дисертації безпосередньо пов'язана з виконанням завдань низки урядових програм і планів, наприклад, Плану дій «Україна – Європейський Союз», схваленого Кабінетом Міністрів України від 12.02.2005 р., Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 р. № 471. Окремі завдання та висновки

роботи корелюються з науково-дослідною темою Одеського державного університету внутрішніх справ «Забезпечення прав, свобод і інтересів людини в сучасних умовах адміністративно-правовими засобами» (державний реєстраційний номер 0121U109272). Тема видається перспективною з урахуванням ймовірного переходу України (в перспективі) до єдиного нотаріату.

Наукова новизна одержаних результатів. Рецензована дисертація є одним з останніх та актуальних (враховуючи швидкоплинність законодавчих змін та реформ) монографічних досліджень, у якому авторка комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням здобутків вітчизняної та зарубіжної адміністративно-правової науки розкриває особливості правового регулювання юридичної відповідальності нотаріусів в Україні. Крім того, беззаперечною особливістю цієї роботи є те, що вона зосереджує увагу на питаннях адміністративно-правового регулювання відповідальності саме приватного нотаріуса.

У вступі дисертації слушно сформульовано мету, об'єкт та предмет цього дослідження. Визначені завдання дослідження у їх логічній послідовності дозволили правильно побудувати структуру та змістовне наповнення роботи.

У результаті виконання окреслених завдань у дослідженні було сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, які є новими для вітчизняної правової науки та правозастосовної, зокрема адміністративно-деліктної практики. Заслуговують на підтримку репрезентовані у дисертації висновки.

Наприклад, теоретичний внесок у розвиток адміністративно-правової науки, розширення її тезаурусу зроблено:

1) шляхом надання авторського визначення таких понять як: юридична відповідальність приватних нотаріусів (у сучасному розумінні); професійна відповідальність приватних нотаріусів; адміністративна відповідальність приватного нотаріуса;

2) удосконалення розуміння адміністративно-правового статусу приватного нотаріуса та сучасного уявлення про організацію діяльності та відповідальності нотаріусів різних типів нотаріальних систем (англосаксонської, латинської).

Прикладного значення для правозастосовної практики здобувають:

1) зроблена здобувачкою констатація, що адміністративна відповідальність приватного нотаріуса у сфері фінансового моніторингу на сучасному етапі в нашій державі характеризується наявністю дуалізму підходів у застосуванні передбачених законодавством заходів реагування: адміністративних стягнень (передбачених КУпАП) та заходів впливу (передбачених статтею 32 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»), які реалізуються за окремими видами адміністративних проваджень;

2) запропонована уніфікація адміністративної відповідальності за правопорушення у різних сферах державної реєстрації, шляхом запровадження однієї статті, норми якої б встановлювали єдиний підхід до окреслення складів адміністративних правопорушень у всіх сферах реєстраційної діяльності;

3) підготовлені пропозиції до законодавства в частині удосконалення правового регулювання адміністративної відповідальності нотаріусів за правопорушення, пов'язані з корупцією. Зокрема пропонується внести зміни та доповнення до КУпАП та Закону України «Про нотаріат».

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у дисертації положення, пропозиції та висновки мають практичну цінність та вже частково знайшли впровадження у науково-дослідній сфері, освітньому процесі, правозастосовній діяльності, про що свідчать відповідні акти: акт впровадження ОДУВС від 12.06.2023 р., акт впровадження ОДУВС від 16.05.2023 р., акт-довідка про впровадження результатів наукового

дослідження в практичну діяльність Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) від 25.10.2023 р. № 41/вих 2023 ОД.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз анотації, тексту дисертації та публікацій дисертанта дають підстави зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, повною мірою обґрунтовані та відповідають меті й завданням роботи. Запорукою досягнення таких результатів стали розгалужена емпірична та нормативно-правова основа, правильно обрана методологія дослідження. Методологічне забезпечення дисертаційного дослідження зумовлене його метою та завданнями й базується на використанні сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що забезпечило повноту та достовірність отриманих результатів. Емпіричну основу дослідження становлять: аналітичні та методичні матеріали міжнародних, національних та зарубіжних інституцій (Міністерства юстиції України (далі – Мін'юст), Нотаріальної палати України, Міжнародного союзу нотаріату); матеріали правозастосовної, зокрема судової практики (проаналізовано понад 20 рішень місцевих судів, а також 114 рішень Міністерства юстиції України щодо анулювання свідоцтв про право на зайняття нотаріальною діяльністю у 2021-2023 р.р.); результати анкетування приватних нотаріусів (50 респондентів). Нормативно-правову основу дослідження утворюють законодавство України, міжнародно-правові та окремі нормативні акти зарубіжних країн у сфері нотаріальної, реєстраційної діяльності, юридичної відповідальності нотаріусів.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація є самостійною науковою роботою. Основні теоретичні положення та розробки, які характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне й практичне значення його результатів одержані дисертантом особисто. Робота

складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг роботи становить 248 сторінок, із яких основного тексту – 182 сторінки. Загалом, оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана у науковому стилі державною (українською) мовою.

Повнота викладу наукових положень в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові результати дисертації відображено у 8 наукових публікаціях, з них 4 статті – у наукових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 4 тези доповіді – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та науково-практичних семінарів. В наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукові положення дисертації викладені у належному обсязі. Особистий внесок здобувача в публікаціях, підготовлених у співавторстві, становить не менш як 50%. Ідеї та розробки співавторів у дисертації не використовувалися.

Основні результати дослідження оприлюднено та обговорено на міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, семінарах і круглих столах, зокрема: «Theoretical and scientific bases of development of scientific thought» (м. Рим, 16-19.02.2021 р.); «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів» (м. Кривий Ріг, 28.05.2021 р.); «Актуальні питання адміністративного права та процесу» (м. Кривий Ріг, 27.11.2020 р.); «Нетрадиційні форми працевлаштування під час воєнного стану» (м. Кривий Ріг, 13.10.2023 р.); «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» (м. Одеса, 20.10.2023 р.).

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді рецензованої дисертації текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. У цілому відзначаючи логічність та послідовність побудови дослідження, здобутки дисертанта, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення роботи:

1) на сторінці 131 абзац другий (підрозділ 2.3) авторка припустилася технічної помилки у номерах статей Кодексу України про адміністративні правопорушення: «166-34» замість «188-34» (Невиконання законних вимог посадових осіб суб'єктів державного фінансового моніторингу). Статті за номером 166-34 чинна редакція КУпАП взагалі не містить. Крім того, раніше за текстом у цьому підрозділі згадувалась саме стаття 188-34 КУпАП. В іншому реченні цього ж абзацу замість статті 166-9 (про яку за змістом цього ж речення і йдеться) помилково зазначено номер неіснуючої статті «166-34».

2) серед елементів наукової новизни здобувачка наголошує на існуванні дуалізму підходів у застосуванні передбачених законодавством заходів реагування, які реалізуються за окремими видами адміністративних проваджень адміністративна відповідальність приватного нотаріуса лише у сфері фінансового моніторингу (стор. 22). Проте якщо подивитися під ширшим кутом на правовідносини, які виникають з приводу виявлення порушень порядку державної реєстрації (суб'єктом яких, у разі виконання функцій державного реєстратора, може бути і приватний нотаріус), – так само можна казати про наявність «дуалізму підходів у застосуванні передбачених законодавством заходів реагування» (адміністративних стягнень, передбачених ст. 166-11 чи ст. 166-23 КУпАП та заходів впливу, передбачених Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» чи Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»). Тож у висновках доцільно казати про одночасне існування такого «дуалізму», як у сфері фінансового моніторингу, так і у сфері державної реєстрації (в обох випадках зараз існують формальні підстави одночасного притягнення приватного нотаріуса до юридичної

відповідальності у судовому (за нормами КУпАП) та позасудовому порядку (за відповідними Законами).

Наведені зауваження, здебільшого, носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Ладіної Л.С.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження «Юридична відповідальність приватного нотаріуса за адміністративним законодавством України» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка Ладіна Людмила Степанівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент :
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
адміністративного права та
адміністративного процесу
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Вікторія СІРКО